

La vall de Riells i el Tenes

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

1

La Font de la Pineda

La **font de la Pineda** es troba documentada des del segle XIX com a abeurador de pastors i ramats, per a la transhumància del bestiar dels Pirineus cap a Barcelona. També va ser una font molt utilitzada per pagesos i camperols, de camí cap a Sant Miquel del Fai. Al voltant de la font i el gran plàtan centenari s'hi agrupava gent d'arreu, que aparcava els carros a l'esplanada de davant la masia i es refrescava a la font abans de pujar fins a l'Aplec de Sant Miquel, el dilluns de la segona Pasqua.

El plàtan de la Font de la Pineda

El Plàtan de la Font de la Pineda, espècie *Platanus x hispanica*, està catalogat com a **arbre monumental** per la Generalitat de Catalunya, gràcies a les seves espectaculars dimensions i valor històric.

La Vall del Tenes i els seus gorgs

El **riu Tenes** pertany a la conca hidrogràfica del Besòs, es tracta d'un riu poc cabalós de cabal variable, com és comú en rius i rieres del clima mediterrani, a l'estiu porta poca aigua mentre que a la tardor, sovint té crescudes de cabal.

El Tenes neix a la Serra de la Sauva Negra, al Moianès, travessa els Cingles de Bertí, i s'ajunta amb el Rossinyol al saltant de Sant Miquel del Fai. Passada la Vall de Riells, travessa la urbanitzada plana del Vallès fins a desembocar al riu Besòs, prop de Mollet del Vallès.

El Riu Tenes és un element clau de la Vall de Riells, ja que ha estat el principal agent modelador i formador del paisatge que actualment la caracteritza, i hi ha permès el desenvolupament de l'agricultura. Una de les característiques principal de la Vall són els diferents gorgs i saltants que s'hi troben, pujant riu amunt, hi trobem sis gorgs principals:

- El **Gorg d'en Jeroni**
- El **Gorg de Beines**
- **Gorg de Masdèu**
- El **Gorg Negre**
- El **Gorg d'en Manelet**
- El **Gorg de la Bauma Rosa**

Sant Miquel del Fai

Gorg de la Bauma Rosa

Gorg d'en Manelet

Central elèctrica

Gorg Negre

Gorg de Masdèu

Gorg de Beines

Gorg d'en Jeroni

La Font de la Pineda

Vostè està aquí

El bosc de ribera

El bosc de ribera és el conjunt d'arbres i plantes que envolten un curs fluvial. Aquesta comunitat és d'una gran importància ecològica, ja que manté les condicions ambientals del riu, reté el sòl evitant que marxi en les riuades i a més, és l'hàbitat i refugi d'un gran nombre d'espècies animals. Els arbres que formen el bosc de ribera a la vall de Riells són principalment els **àlbers** (*Populus alba*), de fulles blanques pel revers, els **pollancres** (*Populus nigra*) i els grans **plàtans** (*Platanus x hybrida*). També podem trobar arbres més petits com els **oms** (*Ulmus minor*), de fulla asimètrica, o els resistent **salzes** (*Salix alba*) o **gatells** (*Salix atrocinerea*) que claven les arrels al bell mig del riu. Sota l'ombra d'aquests arbres, s'hi troben també arbust típics dels rius com la **boga** (*Typha latifolia*), el **canyís** (*Phragmites australis*) o les **cues de cavall** (*Equisetum telmateia*), i plantes com la **vinca** (*Vinca difformis*) amb flors d'un violaci blanquinós.

El riu i el seu bosc, són elements clau per a moltes espècies de fauna, de fet, hi ha moltes espècies que només poden viure en aquests ambients, com la **rata d'aigua** (*Arvicola sapidus*), amfibis com el **gripau comú** (*Bufo bufo*) o la **granota verda** (*Rana perezi*), libèl·lules i un gran nombre d'ocells. Una de les aus més característics de l'arbreda fluvial és el **rossinyol bord** (*Cettia cetti*), de cant repetitiu, i tampoc és rar veure al gran **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*) reposant sobre la branca l'algun arbre per descansar dels seus llargs viatges.

El bosc de ribera és una comunitat especialment fràgil i delicada, de la qual depenen un gran nombre d'espècies. La contaminació de les aigües, els residus i la destrucció del bosc, poden comportar greus conseqüències a aquest ecosistema i a tota la fauna que en depèn.

Granota verda comú

Lestes viridis

Bernat Pescaire

Epilobi parviflor

Llúpol

Vinca

Boga

ESPÈCIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
☐	Rata d'aigua	<i>Arvicola sapidus</i>
①	Rossinyol bord	<i>Cettia cetti</i>
⚠	Gripau comú	<i>Bufo bufo</i>
☐	Libèl·lula	<i>Lestes viridis</i>
ESPÈCIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A	Plataner	<i>Platanus x hybrida</i>
B	Gatell	<i>Salix atrocinerea</i>
C	Salze blanc	<i>Salix alba</i>
D	Pollancre	<i>Populus nigra</i>
E	Alber	<i>Populus alba</i>
A ₁	Canyís	<i>Phragmites australis</i>
B ₁	Boga	<i>Typha latifolia</i>
C ₁	Esbarzer	<i>Rubus ulmifolius</i>
a	Vinca	<i>Vinca difformis</i>
b	Melgò	<i>Medicago minima</i>
c	Creixent bord	<i>Apium nodiflorum</i>
d	Cua de cavall	<i>Equisetum telmateia</i>
e	Càrex pèndul	<i>Carex pendula</i>
f	Ortiga major	<i>Urtica dioica</i>
a ₁	Vidalba	<i>Clematis vitalba</i>
b ₁	Llúpol	<i>Humulus lupulus</i>

Home i natura a la Vall de Riells

La història de l'home i la Vall de Riells

La història de l'home a la Vall es pot remuntar fins al neolític, a través dels sepulcres de fossa trobats a la Madella d'entre el 5500 i el 3500 aC, i els rastres d'íbers i romans. Tot i així els majors canvis en la Vall van ocórrer cap al segle X, el santuari de **Sant Miquel del Fai** va adquirir força a la comarca i la vinya i olivera van començar a escampar-se per les vessants de la vall. Cap als segle XVII, van aparèixer els masos de la Madella i de la Pineda, els seus molins i la sèquia, omplint les ribes del Tenes de cultius d'horta. Des d'aleshores fins ara la vall de Riells no ha patit masses modificacions, allunyada de la ciutat i les indústries segueix mantenint encara el seu caràcter particular.

LA HISTÒRIA DE LA LLOBA DE LA MADELLA

Un fred hivern de 1879, a l'antiga masia de la Madella, una lloba ferotge va atacar el bestiar de la masia. L'amo, en Pau Madella, en sentir el xivarri va córrer cap als crits i va abatre la bèstia d'un tret. Per recordar la seva proesa, en Pau va decidir de penjar la pota de la lloba a la porta de la masia, on encara avui reposa orgullosa. Anys després es va saber, que aquella lloba va ser la última de la seva espècie en aquestes contrades. El tret d'en Pau Madella va suposar la fi de l'estat salvatge de la Vall, i l'inici de l'estat silvestre, on la natura es troba sota el domini de l'home.

La pota de la lloba de la Madella

Molins d'aigua

El **molí de la Madella** i el **Molí de la Pineda (s.XVII)**, són un clar exemple de la cultura de l'aigua en l'espai, de l'aprofitament dels recursos naturals i de la forta història agrícola de la vall.

Els molins eren construccions de vital importància per als masos de la zona, i una font d'ingressos per als seus propietaris, ja que els altres pagesos paguen un tant per poder utilitzar els molins per moldre els seus productes.

El Molí de la Madella, tot i el seu actual estat de degradació, conserva encara el terra de rajola catalana i la seva estructura original de molí, amb els carcavans a la part inferior i algunes moles a dins. En una paret lateral encara s'endevina el forn de pa que tenien molts d'aquests edificis.

La sèquia, que encara ara proporciona aigua als horts i conreus de la plana, neix a l'antiga central elèctrica, i porta l'aigua del Tenes fins a la bassa del molí on és emmagatzemada per després ser utilitzada per a moure les moles i regar els camps.

Interior del molí de la Madella

Camps de natura

Els ambients humanitzats, com els camps de conreu, els horts o les mateixes construccions no tenen perquè ser espais buits d'animals i plantes. Les bones pràctiques agràries i la integració del edificis en la natura fan que moltes espècies utilitzin aquests espais com a hàbitats. De bon matí, no és estrany de veure grups de petits ocells com les **cadernerres** (*Carduelis carduelis*), les **cueretes blanques** (*Motacilla alba*) o els **pardals** (*Passer domesticus*) alimentant-se de cucs i petits insectes sobre els camps. Damunt les pedres o en les parets dels edificis, és ben fàcil d'observar **sargantanes ibèriques** (*Podarcis hispanica*) o **dragons** (*Tarentola mauritanica*), escalfant-se amb els primers raigs de sol. Els amfibis com les **salamandres** (*Salamandra salamandra*), troben aigües netes i tranquil·les dins la sèquia, que els serveix alhora de refugi segur per a les cries. De nit, els petits mamífers, com el **ratolí mediterrani** (*Mus spretus*), utilitzen petits forats d'edificis o murs per amagar-se de les urpes de rapinyaires com l'**òliba** (*Tyto alba*) o el **mussol** (*Athene noctua*). Per a tots aquests animals, els horts i els conreus són llocs idonis per alimentar-se i refugiar-se dels seus depredadors. Les plantes, també hi troben el seu lloc en aquests ambients ruderals. A la vora dels camins, sota la protecció del punxegut **esbarzer** (*Rubus ulmifolius*), hi floreix la rosada **Herba de Sant Jordi** (*Centranthus ruber*). I a la primavera, podem veure tots els marges dels camps tenyits de blanc, per la **ravenissa blanca** (*Diploxys erucoides*) florida, i de groc, pels **pixallits** (*Taraxacum officinale*).

Sargantana ibèrica

Cotxa fumada

Garsa

Dent de lleó

Herba de Sant Jordi

Ravenissa blanca

ESPECIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
1	Ratolí mediterrani	<i>Mus spretus</i>
1	Pardal xàrrrec	<i>Passer montanus</i>
2	Cuareta blanca	<i>Motacilla alba</i>
3	Pit-roig	<i>Enthacus rubecula</i>
4	Tallarenga cuallarga	<i>Sylvia undata</i>
5	Cadernera	<i>Carduelis carduelis</i>
6	Garsa	<i>Pica pica</i>
A	Dragó comú	<i>Tarentola mauritanica</i>
A	Sargantana ibèrica	<i>Podarcis hispanica</i>
ESPECIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A	Figuera	<i>Ficus carica</i>
B	Olivera	<i>Olea europaea</i>
A1	Esbarzer	<i>Rubus ulmifolius</i>
B1	Roldor	<i>Coriaria myrtifolia</i>
C1	Canya	<i>Arundo donax</i>
a	Fenàs de marge	<i>Brachypodium phoenicoides</i>
b	Herba de sant Jordi	<i>Centranthus ruber</i>
c	Marxant	<i>Amaranthus retroflexus</i>
d	Ravenissa blanca	<i>Diploxys erucoides</i>
e	Mongetera	<i>Phaseolus sp</i>
f	Enciam	<i>Lactuca sativa</i>
g	Pixallits	<i>Taraxacum officinale</i>
h	Ravenissa groga	<i>Erucastum nasturtifolium</i>
i	Bracera	<i>Centaurea aspera</i>
j	Amargot	<i>Urospermum dalechampii</i>
a1	Heura	<i>Hedera helix</i>

La vida entre els cingles

El cultiu cingles amunt

Enfilant-nos pendent amunt, entre els matollars, podem observar les antigues **feixes de cultiu**. Els agricultors, per tal d'aprofitar el terreny dels cingles i corregir el pendent de la vall, construïen aquestes parets per crear terraplens on plantar-hi **vinyes i oliveres**. La construcció d'aquestes parets es feia sense utilitzar ciment, d'aquí ve el nom de **paret seca**.

Era un treball pesat i feixuc, ja que calia encaixar bé les pedres per tal de que es mantingués l'estructura. Observant el paisatge, encara s'aprecien els esglaons de les llargues feixes en les vessants de la vall, recordant-nos el seu important passat agrícola.

A part de la seva utilitat en l'agricultura, les feixes serveixen també de reforç del terra, evitant la pèrdua de sòl i l'**erosió** de les vessants de la vall. A més, les esclotxes de la paret són un important **refugi** per a molts animals, com Llangardaixos, serps, sargantanes i petits mamífers com els ratolins

Paret seca de les feixes

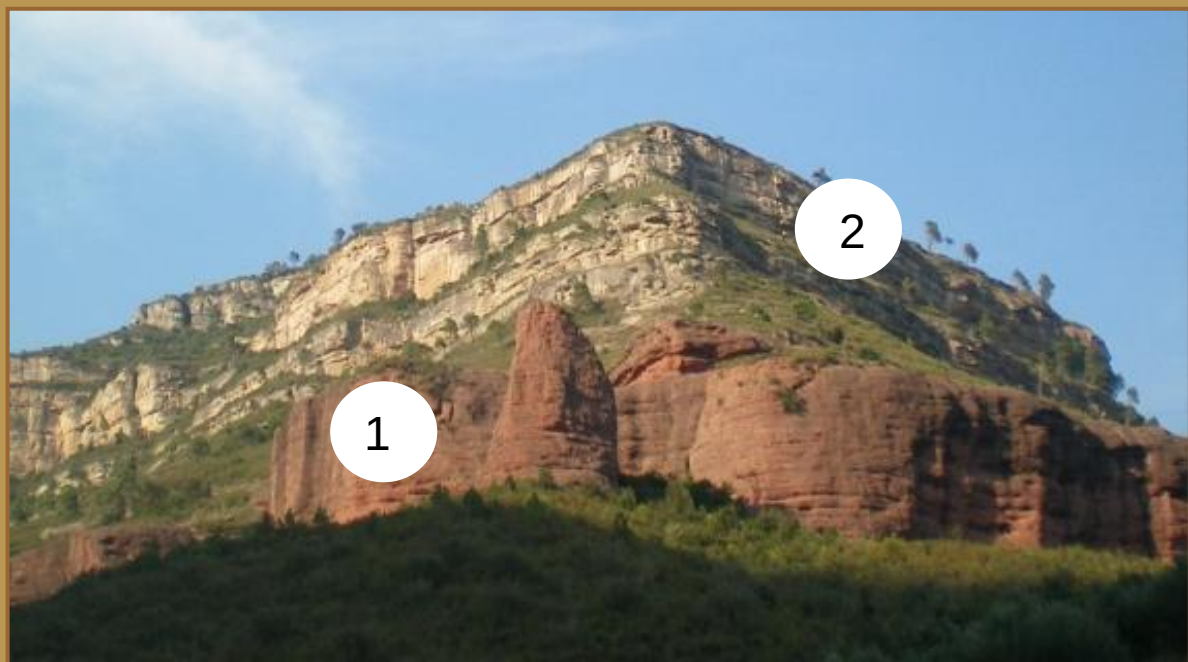
Els Cingles de Bertí

Els Cingles de Bertí, són un conjunt de cingleres i penya-segats de la Serra Pre-litoral catalana que separen la plana del Vallès i l'altiplà del Moianès. Gran part de la seva superfície va ser cremada per un sever **incendi l'any 1994**, i l'any 2002, es van incloure dins del **Pla d'Espais d'Interès Natural** (PEIN) de la Generalitat de Catalunya.

A part de la seva gran bellesa paisatgística, els Cingles de Bertí són també d'un alt valor geològic. Si ens hi fixem, podem apreciar les diferents capes de materials rocosos de colors i edats diferents que els formen:

1. A la part baixa, hi trobem **conglomerats** calcaris, de color vermellós del paleocè, fa uns 65 milions d'anys.

2. A la part superior dels cingles, podem veure materials d'un color més blanquinós formats per **gresos i margues** del Eocè. Es tracta de materials d'origen marí i s'hi poden trobar **fòssils marins** de fa més de 55 milions d'anys.

Natura entre roques

Enfilant-nos pels pendents de la vall, podem trobar una gran nombre d'espècies vegetals i animals adaptades a viure entre les roques. Plantes com el **crespinell** (*Sedum album*) ja en tenen prou per créixer amb la mica de terra acumulada entre les roques, o d'altres com l'**Herba moreneta** (*Phagnalon sordidum*) sobreviuen clavant les arrels entre les esclotxes dels cingles. Molts animals també estan adaptats a aquest tipus d'ambients, com el **falcó pelegrí** (*Falco peregrinus*) o l'**àguila cuabarrada** (*Hieraaetus fasciatus*), ocells que nidifiquen en els penya-segats, o rèptils com la **sargantana de paret** (*Podarcis muralis*) que s'amaguen àgilment entre roques.

A part dels ambients rocallosos, a la Vall de Riells també hi trobem altres comunitats com els densos matollars de **bruc d'hivern** (*Erica multiflora*), **gatosa** (*Ulex parviflorus*) i l'aromàtic **romaní** (*Rosmarinus officinalis*). Aquests matollars, van aparèixer després de l'incendi de 1994, que va cremar gran part dels alzinars que hi havia anteriorment a la vall. Tot i així, a les parts baixes de la vall, encara hi trobem petites clapes de bosc d'**alzines** (*Quercus ilex*) i **pins** (*Pinus halepensis*), que proporcionen ombra arbusts, com el **marfull** (*Viburnum tinus*), i lianes com l'**arítjol** (*Smilax aspera*). Els boscos i els matollars són alhora un important refugi per a mamífers com el **porc senglar** (*Sus scrofa*) o la **fagina** (*Martes foina*).

Romani

Bruc d'hivern

Arítjol

Llentiscle

Gatosa

Pit-roig

SONIA SANCHEZ

Sargantana de paret

ESPECIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
(1)	Rata-pinyada pipistrel·la	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
(1)	Àguila cuabarrada	<i>Hieraaetus fasciatus</i>
(2)	Tallard capnegre	<i>Sylvia melanocephala</i>
(2)	Mallorera carbonera	<i>Parus major</i>
(3)	Sargantana de paret	<i>Podarcis muralis</i>
(3)	Serp lila meridional	<i>Coronella girondica</i>
ESPECIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A	Alzina	<i>Quercus ilex</i>
B	Pi blanc	<i>Pinus halepensis</i>
A1	Romani	<i>Rosmarinus officinalis</i>
B1	Fargola	<i>Thymus vulgaris</i>
C1	Gatosa	<i>Ulex parviflorus</i>
D1	Estepa blanca	<i>Cistus albidus</i>
E1	Bruc d'hivern	<i>Erica multiflora</i>
F1	Aladern	<i>Rhamnus alaternus</i>
G1	Llentiscle	<i>Pistacia lentiscus</i>
H1	Arboç	<i>Arbutus unedo</i>
a	Falzia roja	<i>Asplenium trichomanes</i>
b	Crepsinell	<i>Sedum album</i>
c	Marçet	<i>Dipicadi serotinum</i>
d	Herba feixurera	<i>Sarcocapnos enneaphylla</i>
e	Orella d'ós	<i>Ranunculus myconi</i>
f	Sempreviva borda	<i>Helichrysum stoechas</i>
g	Herba moreneta	<i>Phagnalon saxatile</i>
h	Plantatge gros	<i>Plantago major</i>
a1	Heura	<i>Hedera helix</i>
b1	Arítjol	<i>Smilax aspera</i>
c1	Lligabosc	<i>Lonicera implexa</i>

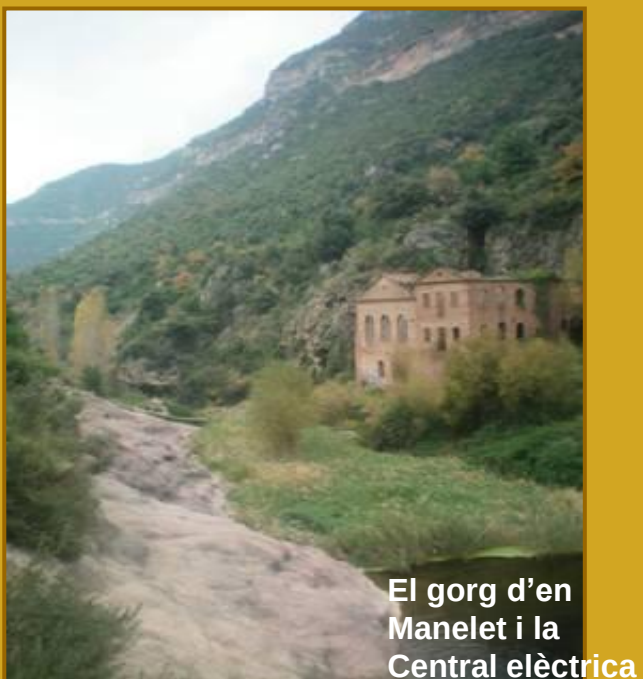
El Tenes i els gorgs de la Vall de Riells

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

4

La Central elèctrica

La **central elèctrica** de Riells del Fai va posar-se en funcionament l'any **1910**, i a trigar 5 anys a construir-se. Podeu imaginar-vos els mètodes amb què es va construir aquest edifici. A inicis del segle XX molts treballadors van arriscar la seva vida per a aixecar aquelles parets a base de mules, politges i molta sang freda. La central hidroelèctrica utilitzava l'energia potencial de l'aigua del Tenes, fent-la baixar per una canonada des de dalt dels cingles fins a la central, amb un desnivell de quasi 300 metres. La força de l'aigua en caure, feia moure unes turbines que generaven electricitat, que era immediatament transportava als municipis veïns a través d'un precari cable de filferro, ja que no es disposava de coure. Malauradament, l'any **1965** va haver-hi un greu accident laboral a la central que va provocar, juntament amb el baix rendiment, el seu tancament. L'edifici es troba dins el catàleg de béns a protegir del municipi, com a mostra representativa dels edificis industrials de Principis de segle, auster i sense masses decoracions.

El gorg d'en Manelet i la Central elèctrica

Gorgs, baumes i travertins!

A la Vall de Riells hi podem trobar formacions geològiques molt interessants. L'aigua dibuixa i modela la roca, creant baumes, saltants i gorgs. Després dels saltants, l'aigua cau amb molta força sobre la roca del llit del riu, que amb el pas de milions d'anys, es va desgastant fins a formar els profunds **gorgs**. Les **baumes**, que són les petites coves que trobem al costat dels gorgs, l'origen d'una manera espectacular: durant milers d'anys, l'aigua del saltant va a parar als gorgs, tot esquitxant les roques del voltant. Els xocs d'aquestes esquitxades contra la roca, durant molt i molt de temps, són els que originen les baumes!

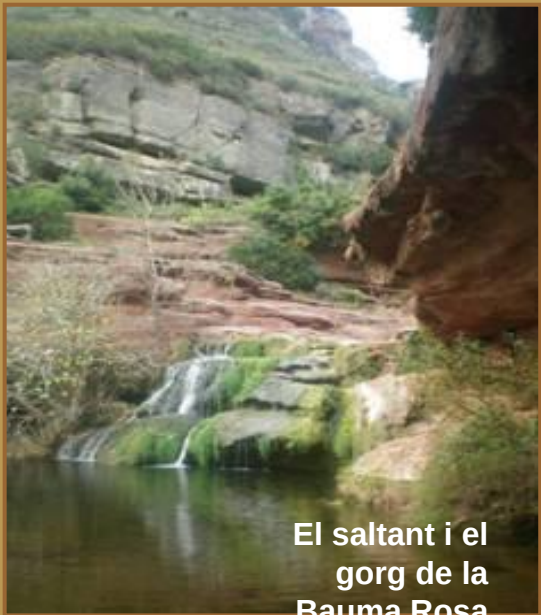
Un altre element espectacular són els **travertins** en formació que trobem a la Vall de Riells, uns dels pocs de Catalunya. Els travertins són surgències d'aigües càrstiques, és a dir, fonts d'aigües amb molta calç. Quan l'aigua circula lentament sobre les algues i plantes que hi creixen al damunt, va dipositant la calç fins a petrificar els vegetals. Amb el pas dels anys, els travertins van originant una pedra molt porosa, formada per les plantes calcificades: la **pedra tosca**.

Travertins en formació

Pedra tosca

El saltant i el gorg de la Bauma Rosa

L'aigua és vida!

Els rius mediterranis com el Tenes solen ser curts i només porten aigua durant els mesos de pluja. Entre les muntanyes de la Serra Prelitoral i la plana vallesana presenten molt desnivell, de manera que la força de l'aigua i els seus saltants creen uns accidents geològics molt particulars que anomenem "**gorgs**". Molt sovint aquests gorgs són els únics on s'hi pot trobar aigua fins i tot durant els mesos més secs. Per tant, ens podem imaginar la importància que tenen aquests hàbitats per als animals i plantes que trobem al riu, especialment per a les granotes, els gripaus i els peixos com les **bagres** (*Squalius cephalus*). A dins de l'aigua, salamandres i tritons conviuen amb **serps d'aigua** (*Natrix maura*) sota l'atenta mirada de libèl·lules de tots colors. A les ribes no és rar trobar ocells com el **blauet** (*Alcedo atthis*), un petit ocell de color turquesa, atent des de la branca d'un salze en busca de la seva presa. Tota aquesta fauna utilitza les plantes i els arbres del riu per amagar-se i trobar refugi. La **polla d'aigua** (*Gallinula chloropus*), per exemple, un ocell relativament gran de color negre i bec vermell, corre a amagar-se entre les bardisses o els canyissars quan detecta el perill. A la vall del Tenes hi podem trobar una gran varietat de flora que només pot viure en ambients fluvials i humits, com el **canyís** (*Phragmites australis*), la **boga** (*Typha latifolia*), els **joncs bovals** (*Scirpus holoschoenus*), els **créixens** (*Nasturtium officinale*), o falgueres com el **cabell de venus** (*Adiantum capillus veneris*), enganxada a les roques de vora l'aigua. Els gorgs són hàbitats especialment vulnerables, degut a la dependència de l'aigua i a les condicions ambientals tan característiques que s'hi originen, de manera que cal protegir-los i respectar la comunitat de plantes i animals que en depèn.

Creixen

Cabell de venus

Jonc boval

Sympetrum meridionale

Serp d'aigua

SÒNIA SÀNCHEZ

Blauet

ENRIC BADOSA

ESPÈCIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
1	Boscària de canyar	Acrocephalus scirpaceus
2	Polla d'aigua	Gallinula chloropus
3	Merla d'aigua	Cinclus cinclus
4	Gripau corredor	Bufo calamita
5	Serp d'aigua	Natrix maura
6	Granota verda comú	Pelophylax perezi
7	Tòtil	Alytes obstetricans
8	Bagra	Squalius cephalus
9	Libèl·lula	Sympetrum meridionale
ESPÈCIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A1	Canyís	Phragmites australis
B1	Boga	Typha latifolia
C1	Jonc boval	Scirpus holoschoenus
D1	Jonc negre	Schoenus nigricans
a	Ortiga major	Urtica dioica
b	Llentia d'aigua	Lemna sp
c		Pellia endivifolia
d	Cabell de Venus	Adiantum capillus veneris
e		Conocephalum conicum
f	Créixens	Nasturtium officinale

La vall de Riells i el Tenes

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

1

La Font de la Pineda

La **font de la Pineda** es troba documentada des del segle XIX com a abeurador de pastors i ramats, per a la transhumància del bestiar dels Pirineus cap a Barcelona. També va ser una font molt utilitzada per pagesos i camperols, de camí cap a Sant Miquel del Fai. Al voltant de la font i el gran plàtan centenari s'hi agrupava gent d'arreu, que aparcava els carros a l'esplanada de davant la masia i es refrescava a la font abans de pujar fins a l'Aplec de Sant Miquel, el dilluns de la segona Pasqua.

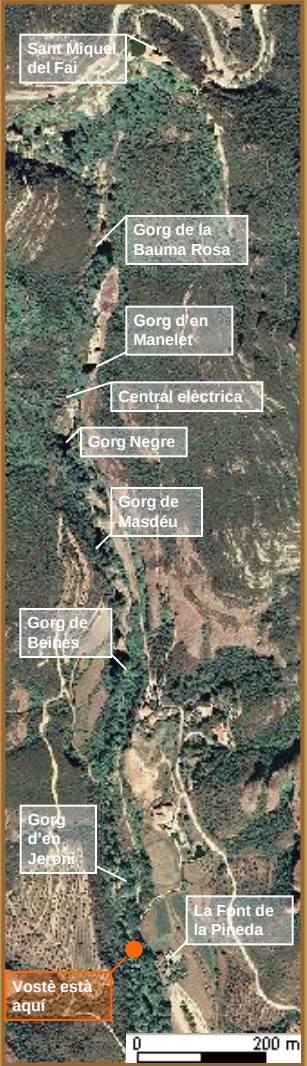
El Plàtan de la Font de la Pineda, espècie *Platanus x hispanica*, està catalogat com a **arbre monumental** per la Generalitat de Catalunya, gràcies a les seves espectaculars dimensions i valor històric.

La Vall del Tenes i els seus gorgs

El **riu Tenes** pertany a la conca hidrogràfica del Besòs, es tracta d'un riu poc cabalós de cabal variable, com és comú en rius i rieres del clima mediterrani, a l'estiu porta poca aigua mentre que a la tardor, sovint té crescudes de cabal. El Tenes neix a la Serra de la Sauva Negra, al Moianès, travessa els Cingles de Bertí, i s'ajunta amb el Rossinyol al saltant de Sant Miquel del Fai. Passada la Vall de Riells, travessa la urbanitzada plana del Vallès fins a desembocar al riu Besòs, prop de Mollet del Vallès.

El Riu Tenes és un element clau de la Vall de Riells, ja que ha estat el principal agent modelador i formador del paisatge que actualment la caracteritza, i hi ha permès el desenvolupament de l'agricultura. Una de les característiques principal de la Vall són els diferents gorgs i saltants que s'hi troben, pujant riu amunt, hi trobem sis gorgs principals:

- El **Gorg d'en Jeroni**
- El **Gorg de Beines**
- **Gorg de Masdéu**
- El **Gorg Negre**
- El **Gorg d'en Manelet**
- El **Gorg de la Bauma Rosa**

El bosc de ribera

El bosc de ribera és el conjunt d'arbres i plantes que envolten un curs fluvial. Aquesta comunitat és d'una gran importància ecològica, ja que manté les condicions ambientals del riu, reté el sòl evitant que marxi en les riuades i a més, és l'hàbitat i refugi d'un gran nombre d'espècies animals. Els arbres que formen el bosc de ribera a la vall de Riells són principalment els **àlbers** (*Populus alba*), de fulles blanques pel revers, els **pollancres** (*Populus nigra*) i els grans **plàtans** (*Platanus x hybrida*). També podem trobar arbres més petits com els **oms** (*Ulmus minor*), de fulla asimètrica, o els resistents **salzes** (*Salix alba*) o **gatells** (*Salix atrocinerea*) que claven les arrels al bell mig del riu. Sota l'ombra d'aquests arbres, s'hi troben també arbust típiques dels rius com la **boga** (*Typha latifolia*), el **canyís** (*Phragmites australis*) o les **cues de cavall** (*Equisetum telmateia*), i plantes com la **vinca** (*Vinca difformis*) amb flors d'un violaci blanquinós.

El riu i el seu bosc, són elements clau per a moltes espècies de fauna, de fet, hi ha moltes espècies que només poden viure en aquests ambients, com la **rata d'aigua** (*Arvicola sapidus*), amfibis com el **gripau comú** (*Bufo bufo*) o la **granota verda** (*Rana perezzi*), libèl·lules i un gran nombre d'ocells. Una de les aus més característiques de l'arbreda fluvial és el **rossinyol bord** (*Cettia cetti*), de cant repetitiu, i tampoc és rar veure al gran **bernat pescaire** (*Ardea cinerea*) reposant sobre la branca l'algun arbre per descansar dels seus llargs viatges.

El bosc de ribera és una comunitat especialment fràgil i delicada, de la qual depenen un gran nombre d'espècies. La contaminació de les aigües, els residus i la destrucció del bosc, poden comportar greus conseqüències a aquest ecosistema i a tota la fauna que en depèn.

ESPÈCIE ANIMAL	
Nom comú	Nom científic
Ⓜ Rata d'aigua	<i>Arvicola sapidus</i>
Ⓛ Rossinyol bord	<i>Cettia cetti</i>
Ⓜ Gripau comú	<i>Bufo bufo</i>
Ⓛ Libèl·lula	<i>Lestes viridis</i>

ESPÈCIE VEGETAL	
Nom comú	Nom científic
A Plataner	<i>Platanus x hybrida</i>
B Gatell	<i>Salix atrocinerea</i>
C Salze blanc	<i>Salix alba</i>
D Pollancre	<i>Populus nigra</i>
E Àlber	<i>Populus alba</i>
A1 Canyís	<i>Phragmites australis</i>
B1 Boga	<i>Typha latifolia</i>
C1 Esbarzer	<i>Rubus ulmifolius</i>
a Vinca	<i>Vinca difformis</i>
b Melgò	<i>Medicago minima</i>
c Creixent bord	<i>Apium nodiflorum</i>
d Cua de cavall	<i>Equisetum telmateia</i>
e Carex pèndul	<i>Carex pendula</i>
f Ortiga major	<i>Urtica dioica</i>
a1 Vidalba	<i>Clematis vitalba</i>
b1 Llúpol	<i>Humulus lupulus</i>

Home i natura a la Vall de Riells

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

2

La història de l'home i la Vall de Riells

La història de l'home a la Vall es pot remuntar fins al neolític, a través dels sepulcres de fossa trobats a la Madella d'entre el 5500 i el 3500 aC, i els rastres d'íbers i romans. Tot i així els majors canvis en la Vall van ocórrer cap al segle X, el santuari de **Sant Miquel del Fai** va adquirir força a la comarca i la vinya i olivera van començar a escampar-se per les vessants de la vall. Cap als segle XVII, van aparèixer els masos de la Madella i de la Pineda, els seus molins i la sèquia, omplint les ribes del Tenes de cultius d'horta. Des d'aleshores fins ara la vall de Riells no ha patit masses modificacions, allunyada de la ciutat i les indústries segueix mantenint encara el seu caràcter particular.

LA HISTÒRIA DE LA LLOBA DE LA MADELLA

Un fred hivern de 1879, a l'antiga masia de la Madella, una lloba ferotge va atacar el bestiar de la masia. L'amo, en Pau Madella, en sentir el xivarri va córrer cap als crits i va abatre la bèstia d'un tret. Per recordar la seva proesa, en Pau va decidir de penjar la pota de la lloba a la porta de la masia, on encara avui reposa orgullosa. Anys després es va saber, que aquella lloba va ser la última de la seva espècie en aquestes contrades. El tret d'en Pau Madella va suposar la fi de l'estat salvatge de la Vall, i l'inici de l'estat silvestre, on la natura es troba sota el domini de l'home.

Molins d'aigua

El **molí de la Madella** i el **Molí de la Pineda (s.XVII)**, són un clar exemple de la cultura de l'aigua en l'espai, de l'aprofitament dels recursos naturals i de la forta història agrícola de la vall. Els molins eren construccions de vital importància per als masos de la zona, i una font d'ingressos per als seus propietaris, ja que els altres pagesos paguen un tant per poder utilitzar els molins per moldre els seus productes.

El Molí de la Madella, tot i el seu actual estat de degradació, conserva encara el terra de rajola catalana i la seva estructura original de molí, amb els carcavans a la part inferior i algunes moles a dins. En una paret lateral encara s'endevina el forn de pa que tenien molts d'aquests edificis.

La sèquia, que encara ara proporciona aigua als horts i conreus de la plana, neix a l'antiga central elèctrica, i porta l'aigua del Tenes fins a la bassa del molí on és emmagatzemada per després ser utilitzada per a moure les moles i regar els camps.

Camps de natura

Els ambients humanitzats, com els camps de conreu, els horts o les mateixes construccions no tenen perquè ser espais buits d'animals i plantes. Les bones pràctiques agràries i la integració del edificis en la natura fan que moltes espècies utilitzin aquests espais com a hàbitats. De bon matí, no és estrany de veure grups de petits ocells com les **cadernerres** (*Carduelis carduelis*), les **cueretes blanques** (*Motacilla alba*) o els **pardals** (*Passer domesticus*) alimentant-se de cucs i petits insectes sobre els camps. Damunt les pedres o en les parets dels edificis, és ben fàcil d'observar **sargantanes ibèriques** (*Podarcis hispanica*) o **dragons** (*Tarentola mauritanica*), escalfant-se amb els primers raigs de sol. Els amfibis com les **salamandres** (*Salamandra salamandra*), troben aigües netes i tranquil·les dins la sèquia, que els serveix alhora de refugi segur per a les cries. De nit, els petits mamífers, com el **ratolí mediterrani** (*Mus spretus*), utilitzen petits forats d'edificis o murs per amagar-se de les urpes de rapinyaires com l'**òliba** (*Tyto alba*) o el **mussol** (*Athene noctua*). Per a tots aquests animals, els horts i els conreus són llocs idonis per alimentar-se i refugiar-se dels seus depredadors. Les plantes, també hi troben el seu lloc en aquests ambients ruderals. A la vora dels camins, sota la protecció del punxegut **esbarzer** (*Rubus ulmifolius*), hi floreix la rosada **Herba de Sant Jordi** (*Centranthus ruber*). I a la primavera, podem veure tots els marges dels camps tenyits de blanc, per la **ravenissa blanca** (*Diplotaxis eruroides*) florida, i de groc, pels **pixallits** (*Taraxacum officinale*).

ESPECIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
1	Ratolí mediterrani	<i>Mus spretus</i>
1	Pardal xarreç	<i>Passer montanus</i>
2	Cuareta blanca	<i>Motacilla alba</i>
2	Pit-roig	<i>Erithacus rubecula</i>
3	Tallarenga cuallarga	<i>Sylvia undata</i>
4	Cadenera	<i>Carduelis carduelis</i>
5	Garsa	<i>Pica pica</i>
6	Dragó comú	<i>Tarentola mauritanica</i>
7	Sargantana ibèrica	<i>Podarcis hispanica</i>
ESPECIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A	Figuera	<i>Ficus canca</i>
B	Olivera	<i>Olea Europaea</i>
A1	Esbarzer	<i>Rubus ulmifolius</i>
B1	Roldor	<i>Conium maculatum</i>
C1	Canya	<i>Arundo donax</i>
a	Fenàs de marge	<i>Brachypodium pinnatifidum</i>
b	Herba de sant Jordi	<i>Centranthus ruber</i>
c	Marxant	<i>Amaranthus retroflexus</i>
d	Ravenissa blanca	<i>Diplotaxis eruroides</i>
e	Mongetera	<i>Phacelia sp.</i>
f	Enciam	<i>Lactuca sativa</i>
g	Pixallits	<i>Taraxacum officinale</i>
h	Ravenissa groga	<i>Erucaria nasturtium</i>
i	Bracera	<i>Centaurea aspera</i>
j	Amargot	<i>Urospermum dalechampi</i>
a1	Heura	<i>Radix helix</i>

La vida entre els cingles

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

3

El cultiu cingles amunt

Enfilant-nos pendent amunt, entre els matollars, podem observar les antigues **feixes de cultiu**. Els agricultors, per tal d'aprofitar el terreny dels cingles i corregir el pendent de la vall, construïen aquestes parets per crear terraplens on plantar-hi **vinyes i oliveres**. La construcció d'aquestes parets es feia sense utilitzar ciment, d'aquí ve el nom de **paret seca**.

Era un treball pesat i feixuc, ja que calia encaixar bé les pedres per tal de que es mantingués l'estructura. Observant el paisatge, encara s'aprecien els esglaons de les llargues feixes en les vessants de la vall, recordant-nos el seu important passat agrícola.

A part de la seva utilitat en l'agricultura, les feixes serveixen també de reforç del terra, evitant la pèrdua de sòl i l'**erosió** de les vessants de la vall. A més, les esclotxes de la paret són un important **refugi** per a molts animals, com Llangardaixos, serps, sargantanes i petits mamífers com els ratolins

Paret seca de les feixes

Els Cingles de Bertí

Els Cingles de Bertí, són un conjunt de cingleres i penya-segats de la Serra Pre-litoral catalana que separen la plana del Vallès i l'altiplà del Moianès. Gran part de la seva superfície va ser cremada per un sever **incendi l'any 1994**, i l'any 2002, es van incloure dins del **Pla d'Espais d'Interès Natural** (PEIN) de la Generalitat de Catalunya.

A part de la seva gran bellesa paisatgística, els Cingles de Bertí són també d'un alt valor geològic. Si ens hi fixem, podem apreciar les diferents capes de materials rocosos de colors i edats diferents que els formen:

1. A la part baixa, hi trobem **conglomerats** calcaris, de color vermellosos del paleocè, fa uns 65 milions d'anys.

2. A la part superior dels cingles, podem veure materials d'un color més blanquinós formats per **gresos i margues** del Eocè. Es tracta de materials d'origen marí i s'hi poden trobar **fòssils marins** de fa més de 55 milions d'anys.

1

2

Natura entre roques

Enfilant-nos pels pendents de la vall, podem trobar una gran nombre d'espècies vegetals i animals adaptades a viure entre les roques. Plantes com el **crespinell** (*Sedum album*) ja en tenen prou per créixer amb la mica de terra acumulada entre les roques, o d'altres com l'**Herba morenena** (*Phagnalon sordidum*) sobreviuen clavant les arrels entre les esclotxes dels cingles. Molts animals també estan adaptats a aquest tipus d'ambients, com el **falcó pelegrí** (*Falco peregrinus*) o l'**àguila cuabarrada** (*Hieraaetus fasciatus*), ocells que nidifiquen en els penya-segats, o rèptils com la **sargantana de paret** (*Podarcis muralis*) que s'amaguen àgilment entre roques. Totes aquestes espècies s'anomenen espècies rupícoles.

A part dels ambients rocallosos, a la Vall de Riells també hi trobem altres comunitats com els densos matollars de **bruc d'hivern** (*Erica multiflora*), **gatosa** (*Ulex parviflorus*) i l'aromàtic **romaní** (*Rosmarinus officinalis*). Aquests matollars, van aparèixer després de l'incendi de 1994, que va cremar gran part dels alzinars que hi havia anteriorment a la vall. Tot i així, a les parts baixes de la vall, encara hi trobem petites clapes de bosc d'**alzines** (*Quercus ilex*) i **pins** (*Pinus halepensis*), que proporcionen ombra arbusts, com el **marfull** (*Viburnum tinus*), i lianes com l'**arítol** (*Smilax aspera*). Els boscos i els matollars són alhora un important refugi per a mamífers com el **porc senglar** (*Sus scrofa*) o la **fagina** (*Martes foina*).

Romaní

Bruc d'hivern

Arítol

Llentiscle

Gatosa

Pit-roig

Sargantana de paret

ESPECIE ANIMAL	
Nom comú	Nom científic
1	Rata-pinyada pipistrel·la
2	Àguila cuabarrada
3	Tallarot capnegre
4	Mallerenga carbonera
5	Sargantana de paret
6	Serp llima meridional
ESPECIE VEGETAL	
Nom comú	Nom científic
A	Alzina
B	Pi blanc
A1	Romaní
B1	Fangola
C1	Gatosa
D1	Estepa blanca
E1	Bruc d'hivern
F1	Aladern
G1	Llentiscle
H1	Arboç
a	Falzia roja
b	Crespinell
c	Marçet
d	Herba teixurera
e	Orella d'ós
f	Sempreviva borda
g	Herba morenena
h	Plantatge gros
a1	Heura
b1	Arítol
c1	Lligabosc

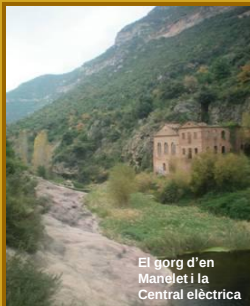
El Tenes i els gorgs de la Vall de Riells

ENTRE TOTS,
RESPECTEM LA
VALL DE RIELLS!

4

La Central elèctrica

La **central elèctrica** de Riells del Fai va posar-se en funcionament l'any **1910**, i a trigar 5 anys a construir-se. Podeu imaginar-vos els mètodes amb què es va construir aquest edifici. A inicis del segle XX molts treballadors van arriscar la seva vida per a aixecar aquelles parets a base de mules, politges i molta sang freda. La central hidroelèctrica utilitzava l'energia potencial de l'aigua del Tenes, fent-la baixar per una canonada des de dalt dels cingles fins a la central, amb un desnivell de quasi 300 metres. La força de l'aigua en caure, feia moure unes turbines que generaven electricitat, que era immediatament transportava als municipis veïns a través d'un precari cable de filferro, ja que no es disposava de coure. Malauradament, l'any **1965** va haver-hi un greu accident laboral a la central que va provocar, juntament amb el baix rendiment, el seu tancament. L'edifici es troba dins el catàleg de béns a protegir del municipi, com a mostra representativa dels edificis industrials de Principis de segle, auster i sense masses decoracions.

El gorg d'en Mandet i la Central elèctrica

Gorgs, baumes i travertins!

A la Vall de Riells hi podem trobar formacions geològiques molt interessants. L'aigua dibuixa i modela la roca, creant baumes, saltants i gorgs. Després dels saltants, l'aigua cau amb molta força sobre la roca del llit del riu, que amb el pas de milions d'anys, es va desgastant fins a formar els profunds **gorgs**. Les **baumes**, que són les petites coves que trobem al costat dels gorgs, l'origen d'una manera espectacular: durant milers d'anys, l'aigua del saltant va a parar als gorgs, tot esquitxant les roques del voltant. Els xocs d'aquestes esquitxades contra la roca, durant molt i molt de temps, són els que originen les baumes!

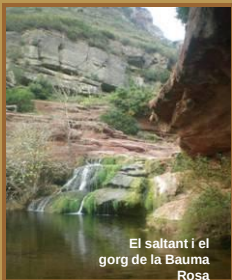
Un altre element espectacular són els **travertins** en formació que trobem a la Vall de Riells, uns dels pocs de Catalunya. Els travertins són surgències d'aigües càrstiques, és a dir, fonts d'aigües amb molta calç. Quan l'aigua circula lentament sobre les algues i plantes que hi creixen al damunt, va dipositant la calç fins a petrificar els vegetals. Amb el pas dels anys, els travertins van originant una pedra molt porosa, formada per les plantes calcificades: la **pedra tosca**.

Travertins en formació

Pedra tosca

El saltant i el gorg de la Bauma Rosa

L'aigua és vida!

Els rius mediterranis com el Tenes solen ser curts i només porten aigua durant els mesos de pluja. Entre les muntanyes de la Serra Prelitoral i la plana vallesana presenten molt desnivell, de manera que la força de l'aigua i els seus saltants creen uns accidents geològics molt particulars que anomenem "**gorgs**". Molt sovint aquests gorgs són els únics on s'hi pot trobar aigua fins i tot durant els mesos més secs. Per tant, ens podem imaginar la importància que tenen aquests hàbitats per als animals i plantes que trobem al riu, especialment per a les granotes, els gripaus i els peixos com les **bagres** (*Squalius cephalus*). A dins de l'aigua, salamandres i tritons conviuen amb **serps d'aigua** (*Natrix maura*) sota l'atenta mirada de libèl·lules de tots colors. A les ribes no és rar trobar ocells com el **blauet** (*Alcedo atthis*), un petit ocell de color turquesa, atent des de la branca d'un salze en busca de la seva presa. Tota aquesta fauna utilitza les plantes i els arbres del riu per amagar-se i trobar refugi. La **polla d'aigua** (*Gallinula chloropus*), per exemple, un ocell relativament gran de color negre i bec vermell, corre a amagar-se entre les bardisses o els canyissars quan detecta el perill. A la vall del Tenes hi podem trobar una gran varietat de flora que només pot viure en ambients fluvials i humits, com el **canyís** (*Phragmites australis*), la **boga** (*Typha latifolia*), els **joncs bovals** (*Scirpus holoschoenus*), els **créixens** (*Nasturtium officinale*), o falgueres com el **cabell de venus** (*Adiantum capillus veneris*), enganxada a les roques de vora l'aigua. Els gorgs són hàbitats especialment vulnerables, degut a la dependència de l'aigua i a les condicions ambientals tan característiques que s'hi originen, de manera que cal protegir-los i respectar la comunitat de plantes i animals que en depèn.

Creixen

Cabell de venus

Jonc boval

Sympetrum meridionale

Serp d'aigua

SÒNIA SÁNCHEZ

Blauet

ENRÍC BADOXA

ESPÈCIE ANIMAL		
	Nom comú	Nom científic
①	Boscarla de canyar	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>
②	Polla d'aigua	<i>Gallinula chloropus</i>
③	Merla d'aigua	<i>Cinclus cinclus</i>
④	Gripau corredor	<i>Bufo calamita</i>
⚠	Serp d'aigua	<i>Natrix maura</i>
⚠	Granota verda comú	<i>Pelophylax perezi</i>
⚠	Tótil	<i>Alytes obstetricans</i>
⑤	Bagra	<i>Squalius cephalus</i>
⑥	Libèl·lula	<i>Sympetrum meridionale</i>
ESPÈCIE VEGETAL		
	Nom comú	Nom científic
A1	Canyís	<i>Phragmites australis</i>
B1	Boga	<i>Typha latifolia</i>
C1	Jonc boval	<i>Scirpus holoschoenus</i>
D1	Jonc negre	<i>Schoenus nigricans</i>
a	Ortiga major	<i>Urtica dioica</i>
b	Llentia d'aigua	<i>Lemna sp</i>
c		<i>Pellia endiviifolia</i>
d	Cabell de Venus	<i>Adiantum capillus veneris</i>
e		<i>Conocephalum conicum</i>
f	Créixens	<i>Nasturtium officinale</i>